

Valeriia I. Moskvina,
graduate student,
SHEI "Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman"

Annotation. The article presents an integrated approach to determining the criteria for effectiveness, efficiency and effectiveness of the system of social protection of the population. The importance of the human development index as a primary source of information for establishing the effectiveness of the system of social protection of the population has been proved. The priority is given to the satisfaction factor with social services, which are the methodological basis for assessing the level of effectiveness of the system of social protection of the population. On the basis of the proposed algorithm, an analytical calculation of the level of efficiency was carried out and a predictive assessment of its value was calculated based on the fluctuation of the number of beneficiaries of the system of social protection of the population of Ukraine. The methods of expert assessment, forecasting the development of the social protection system according to inertial and pessimistic scenarios for three years were used. Conclusions on the correlation of the level of efficiency and the number of recipients of social protection services are formulated.

Keywords: system of social protection of the population, social insurance, social services, social security, social guarantees, state policy.

Стаття надійшла до редакції 30.04.2019

УДК 332.143

DOI 10.33111/sedu.2019.44.081.090

Кльоба Соломія Михайлівна*

ОЦІНКА СПОСОБІВ ТА ІНСТРУМЕНТІВ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація. Керуючись тим, що визначальною умовою економічного та соціального розвитку і фінансової спроможності об'єднаної територіальної громади є високий рівень конкурентоспроможності підприємств, що розміщені на її території, у статті визначено ефективні способи та інструменти у підвищенні конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад регіону. У статті також розглянуто механізми забезпечення конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад. Проаналізовано проблеми та перешкоди у ефективному використанні існуючих інструментів підвищення конкурентоспроможності ОТГ Львівської області.

Ключові слова: децентралізація, об'єднана територіальна громада, конкурентоспроможність, регіон.

* Кльоба Соломія Михайлівна – аспірантка, ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України» <https://orcid.org/0000-0003-4697-4866> solya007@gmail.com

Вступ. Підвищення конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад Львівської області є одним із ключових факторів росту соціально-економічних показників регіону, оптимізації використання наявних ресурсів, збільшення самостійності територіальних громад і зменшення фінансової залежності від органів державної влади.

В умовах проведених заходів децентралізації виникає необхідність набуття практичного досвіду реалізації багаторівневих механізмів забезпечення конкурентоспроможності. Тому актуальним є питання комплексного оцінювання ресурсного потенціалу об'єднаних територіальних громад Львівської області, використання об'єктивних та практичних інструментів підвищення конкурентоспроможності в умовах розвитку механізмів децентралізації. Дослідження проблематики оцінювання способів та інструментів підвищення конкурентоспроможності територіальних громад доцільно провести методом системного аналізу.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень проведений українськими вченими свідчить про активний розвиток способів підвищення конкурентоспроможності регіонів, але при цьому виникла проблема відсутності єдиної понятійної та методологічної бази досліджень регіонального розвитку об'єднаних територіальних громад, що, в свою чергу, призвело до відсутності єдиного системного підходу до реалізації інструментів оцінки та підвищення конкурентоспроможності громад. Необхідно виділити вчених, які внесли значний вклад у розвиток та опрацювання теми підвищення конкурентоспроможності регіонів: З. Герасимчук, Н. Гончарук, М. Долішній, В. Кравців, А. Максименко, І. Сторонянська, С. Серьогін, Ю. Шарова, С. Шульц та багато інших вчених.

Так Р. Білик у дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук було розроблено та обґрунтовано теоретико-методологічні та прикладні засади підвищення рівня конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад через призму економічної безпеки регіону [1].

У 2018 році колективом авторів був проведений аналіз розвитку соціальної сфери територіальних громад в умовах адміністративно-фінансової децентралізації, за результатами якого підготовлено наукове видання під загальною редакцією С. Шульц [2].

Також по результатам першого етапу децентралізації з метою виявлення пороблених питань об'єднаних територіальних громад Карпатського регіону у 2018 році було проведено дослідження, за результатами якого І. Сторонянською та А. Максименко підготовлено науково-аналітичне видання "Об'єднані територіальні громади карпатського регіону: соціологічна оцінка" [3]. Під час дослідження даної тематики доцільно використати всі наявні науково-практичні та статистичні матеріали, які зможуть більш розкрити проблематику та рішення проблем підвищення конкурентоспроможності громад.

Проведені дослідження та розробки дозволяють провести оцінку ефективності та можливостей використання інструментів підвищення конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад Львівської області, удосконалення методів роботи «Центру розвитку місцевого самоврядування» у Львівській області в тому числі з використанням передового іноземного досвіду. Наприклад

робіт І. Ферсег і Т. Варга, які є одними із засновників Асоціації розвитку місцевих громад Угорщини [4], досвіду формування територіальних громад Нідерландів та Португалії, приведених у роботах Р. Ван ден Ховена [5].

Метою дослідження є виявлення можливостей прикладної реалізації механізмів оцінки та підвищення конкурентоспроможності територіальних громад Львівської області.

Результати. Для формування підходу у тлумаченні поняття конкурентоспроможності територіальних громад з прикладної точки зору проведемо аналогію з поняттям конкуренції у бізнесі. Основою для конкурентоспроможності підприємств є збільшення комплексних показників ефективності та показників додаткової вартості виробленої та реалізованої продукції [6]. Розвиток продуктивних секторів регіональних економік та підвищення їх конкурентоспроможності, що ґрунтується на функціонуванні замкненого циклу створення доданої вартості (рис. 1).

Рис. 1. Цикл створення доданої вартості регіонального розвитку

Одним з індикаторів ефективності та конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад Львівської області є показники економічної привабливості для інвесторів. Супутні фактори, так, як розвинутість інфраструктури, створення сприятливого ділового клімату, рішення соціальних проблем, активність громади та готовність до реальних дій, визначають рівень конкурентоспроможності місцевих територіальних громад.

Ефективною стратегією збільшення конкурентоспроможності територіальних громад є створення на визначених територіях нових підприємств і збільшення ефективності та продуктивності існуючих та забезпечення високої доданої вартості.

Конкурентоспроможність територіальної громади — це здатність підприємств територіальних громад, виробляти якісну продукцію та реалізовувати її на міжрегіональному та міжнародному ринках і вирішувати соціально-економічні та інші питання громади завдяки податкам, рівень яких визначається показником доданої вартості зазваної продукції.

- У свою чергу конкурентоспроможність територіальної громади забезпечує:
- збільшення доходів жителів територіальної громади;
 - збільшення сукупних показників доходів територіальної громади;
 - покращення інвестиційного клімату для місцевого бізнесу;
 - створення робочих місць, збільшення конкурентоспроможності людських ресурсів, реалізація кадрового потенціалу, зменшення плинності кадрів;
 - мотивація людей до освіти та здобуття практичних навичок;
 - розвиток інфраструктури території громади.

Розглядаючи інструменти та способи підвищення ефективності об'єднаних територіальних громад та їх прикладне застосування визначено загальний механізм підвищення конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад за трьома взаємодіючими групами інструментів, приведеними у табл. 1 [2 с. 360].

Таблиця 1

ГРУПИ ТА ВИДИ ІНСТРУМЕНТІВ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ

Групи та види інструментів	Мета застосування	Основні суб'єкти, що залучені до застосування
1. Організаційно-планувальні		
• Організаційно-інституційні	Створення організаційних механізмів прийняття та реалізації управлінських рішень	Органи публічної влади, ділові об'єднання, міжнародні економічні організації та установи, неприбуткові організації та громадські і професійні об'єднання
• Прогнозування та планування	Визначення цілей управління регіональним розвитком та шляхів їх досягнення	Всі суб'єкти регіонального розвитку
2. Інфраструктурні		
• Забезпечення базовими суспільними послугами	Створення необхідної загальносуспільної фізичної та адміністративної інфраструктури	Органи публічної влади, бізнес, міжнародні економічні організації
• Забезпечення базовими бізнес-послугами	Надання господарюючим суб'єктам необхідних бізнес-послуг, що не притаманні поточному рівню розвитку регіону	Органи публічної влади, бізнес, ділові об'єднання, неприбуткові організації
3. Ресурсні		
• Фіскально-тарифні	Акумуляування ресурсів для застосування інших інструментів; спрямування діяльності суб'єктів регіонального розвитку	Органи публічної влади
• Забезпечення ресурсами	Забезпечення необхідними ресурсами (факторами виробництва) та спрямування діяльності суб'єктів регіонального розвитку	Органи публічної влади, ділові кола, міжнародні економічні організації

Процеси децентралізації влади в Україні значною мірою спрямовані на перенесення відповідальності за надання суспільних послуг на базовий рівень,

зокрема на ОТГ (відповідно до принципу субсидіарності). При цьому органи влади в ОТГ отримують можливість на власний розсуд організувати надання таких послуг у громадах. Тому низка питань присвячувалась визначенню способів налагодження соціального забезпечення мешканців, надання адміністративних послуг, поводження з твердими побутовими відходами, забезпечення пожежної безпеки мешканців і дотримання правопорядку.

Серед цілей реформи є зростання відповідальності органів місцевого самоврядування локального рівня за розвиток громад і територій. Водночас на перших етапах реформи передбачалось створення низки фінансових інструментів, спрямованих на стимулювання розвитку ОТГ. Більшість таких інструментів базуються на використанні бюджетних коштів, грантових чи донорських ресурсів. Водночас громади можуть залучати для розвитку кошти приватних інвесторів. Результати експертного опитування вказують на те, що всі ОТГ отримували субвенцію на формування інфраструктури. Її отримання відбувається автоматично усіма ОТГ, які створені відповідно до Перспективного плану. Тобто жодних додаткових зусиль від них не вимагається. Наступними за частотою використання є кошти програм обласного рівня, субвенції на соціально-економічний розвиток окремих територій (кошти, які надходять завдяки лобюванню інтересів ОТГ депутатами Верховної Ради), Державного фонду регіонального розвитку (рис. 2) [3].

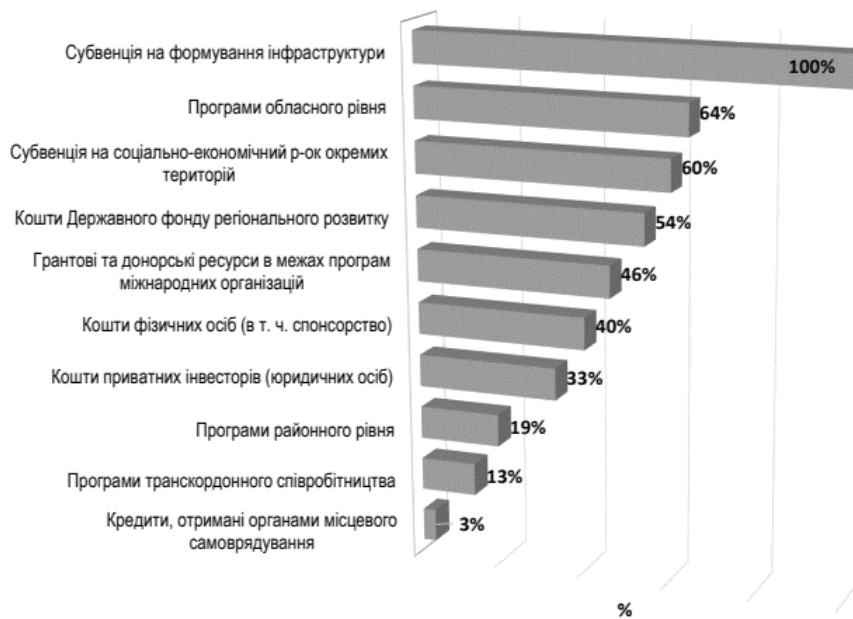

Рис. 2. Розподіл відповідей на питання: «Які інструменти для розвитку використовувала ОТГ з моменту її утворення?»

Джерело: [3].

З моменту усвідомлення необхідності управління регіональним розвитком починається цикл застосування відповідних інструментів (рис. 3).

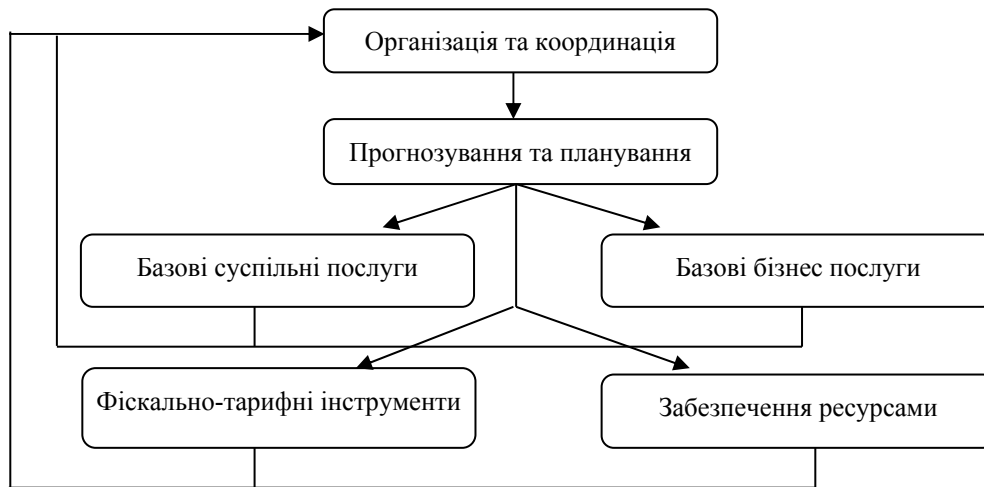

Рис. 3. Цикл застосування інструментів управління регіональним розвитком

Відповідно першочерговим завданням є створення ефективного організаційного механізму відпрацювання та реалізації рішень у сфері управління регіональним розвитком, що будуть враховувати думку всіх заінтересованих сторін і забезпечувати виконання всіх загальних функцій менеджменту.

Збільшення якості рівня життя жителів територіальної громади корелюється зі збільшенням кількості високоприбуткових та ефективних підприємств. При цьому збільшується стабільність місцевої економічної системи, яка стає більш диверсифікованою у зв'язку із зменшенням залежності від економічних результатів діяльності підприємств.

Створення на території територіальної громади філіалів великих підприємств, у тому числі транснаціональних виробників в свою чергу сприяє розвитку місцевого бізнесу, який може здійснювати усестороннє обслуговування зазначених структур. Така взаємовигідна позиція є сприятливим фактором для збільшення показників доданої вартості всіх наявних підприємств. Основною задачею для територіальної громади є залучення на свою територію таких виробників та інвесторів.

Використання інструментів розвитку територій громад здійснюється не в спонтанному порядку. Створення системного підходу потребує проведення чіткого та реального планування заходів покращення конкурентоспроможності, розробки портфелю інвестиційних проектів з урахуванням територіальних особливостей громади, які можуть сприяти прийняттю рішення реальними інвесторами для до створення нових і розвитку існуючих підприємств.

Зазначені заходи визначаються задекларованими інституційними цілями громади, які затверджуються місцевими органами влади територіальних громад. Вони є основними планувальними документами підвищення конкурентоспроможності та повинні містити у собі інструменти реалізації цих заходів:

- інвестиційні проекти та програми територіальної громади;
- програми підтримки підприємництва та створення нового бізнесу;
- програми збільшення конкурентоспроможності місцевого ринку надання послуг;
- залучення науково-дослідних організацій для вирішення проблематики конкретної територіальної громади;
- створення інноваційних індустріальних парків;
- створення умов для діяльності бізнес-інкубаторів, спрощеної системи отримання дозвільної документації, зменшення бюрократичного навантаження та ін.

У табл. 2 приведено прикладні інструменти системи планування економічної діяльності територіальної громади.

Таблиця 2

**ПРИКЛАДНІ ІНСТРУМЕНТИ СИСТЕМИ ПЛАНУВАННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ**

Заходи підтримки місцевого бізнесу	Інвестиційні проекти на території громади	Інституції розвитку територіальної громади
Підготовка та навчання підприємців Проведення спеціалізованих тренінгів, консультацій Інформаційне забезпечення підприємницької діяльності Створення фондів для надання пільгових кредитів Зменшення бюрократичного навантаження та спрощення дозвільної системи Створення кластерної системи Стимулювання та мотивація потенціальних підприємців	Визначення алгоритму залучення інвестицій на території громади Визначення пріоритетів розвитку території Розробка інвестиційних паспортів Створення інноваційних індустріальних парків Просування та маркетинг територій Створення інвестиційних продуктів Створення дорожньої карти для інвестора	Залучення консалтингових організацій для місцевих територій Створення громадських організацій Створення бізнес центрів та бізнес-інкубаторів Створення секторальних асоціацій підприємців Створення центрів надання адміністративних послуг Використання послуг торговельно-промислових палат Співпраця з агентствами залучення інвестицій

Оцінюючи дію інструментів розвитку конкурентоспроможності територіальних громад, розділяють на інструменти прямої та непрямої дії. Розглянемо зазначені групи.

Інструментальні способи прямої підтримки територіальних громад:

- утримання та вдосконалення існуючої інфраструктури територіальних громад;
- проведення спеціалізованих кадастрових робіт (приклад: зміна цільового призначення землі тощо) та робіт на місяцях з метою залучення інвесторів на територію громади;

- організація всебічного супроводження потенційного інвестора;
- створення умов для спрощеного та прозорого алгоритму та реального механізму початку підприємницької діяльності;
- всебічне сприяння та забезпечення по окремих видах будівництва та введення в експлуатацію інфраструктури підприємств та ін.

Інструменти розвитку конкурентоспроможності територіальної громади опосередкованої дії:

- здійснення заходів комплексного маркетингу території, промоції можливостей територіальної громади;
- розбудова системи комунікацій з іншими територіальними громадами, бізнес-центрами, інвестиційними та консалтинговими компаніями, пошук, переговори та залучення безпосереднього інвестора на територію територіальної громади;
- удосконалення методів роботи організаційного ядра місцевої влади, створення та впровадження високої корпоративної культури;
- формування репутації як місцевої громади загалом, так і безпосередньо органів місцевої влади, налагодження співпраці між посадовими особами та підприємцями, міжособистісна довіра та ін.

Висновки. У статті проведено аналіз та оцінка ефективності застосування інструментів, та механізмів підвищення конкурентоспроможності територіальних громад Львівської області. Визначено, що основним індикатором ефективності та конкурентоспроможності об'єднаних територіальних громад Львівської області є показники економічної привабливості для інвесторів. Впровадження та оцінка факторів, таких, як розвинутість інфраструктури, створення сприятливого ділового клімату, рішення соціальних проблем, активність громади та готовність до реальних дій визначають рівень конкурентоспроможності місцевих територіальних громад.

Література

1. Білик Р. Р. Конкурентоспроможність регіонів України в системі зміцнення їх економічної безпеки. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Львів: Національна академія наук України ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України, 2017. 499 с.
2. Розвиток соціальної сфери територіальних громад в умовах адміністративно-фінансової децентралізації. / Шульц С. Л., Сторонянська І. З., Максимчук М. В та ін. Львів. 2018. 140 с.
3. Сторонянська І., Максименко А. Об'єднані територіальні громади Карпатського регіону: соціологічна оцінка. Львів: ІРД НАНУ, 2018. 30 с.
4. Varga T. A., Vercseg I. An Experiment in Community Development in the Bakony, Hungary. *Community Development Journal*. 1992. Vol. 27. No. 1. P. 50–60.
5. Van den Hoven R. Opbouwwerk tussen emancipatie en beheersing: een vergelijkende studie naar praktijk van opbouwwerk. Nederland en Portugal. Amsterdam : Merx, 2002. P. 390–421.
6. Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. Планування розвитку територіальних громад. К.: ТОВ «Підприємство «Ві Ен Ей», 2015. 256 с.

7. Конкурентоспроможність територій. / А. Ткачук, В. Толкованов, С. Марковський та ін. К. : Легальний статус, 2011. 252 с.

References

1. Bilyk R. R. Konkurentospromozhnist" rehioniv Ukrayiny v systemi zmichennya yix ekonomichnoyi bezpeky. [Competitiveness of the regions of Ukraine in the system of strengthening their economic security]. Dysertaciya na zdobuttya naukovooho stupenya doktora ekonomichnyx nauk. Lviv: Nacionalna akademiya nauk Ukrayiny DU «Instytut rehional"nyx doslidzhen" imeni M.I. Dolishn"oho NAN Ukrayiny, 2017. 499 s. [in Ukrainian]
2. Rozvytok socialnoyi sfery terytorialnyh hromad v umovax administratyvno-finansovoyi decentralizaciyi [Development of the social sphere of territorial communities in the conditions of administrative and financial decentralization]. / Shulc S. L., Storonyanska I. Z., Maksymchuk M. V ta in. Lviv. 2018. 140 s. [in Ukrainian]
3. Storonyanska I., Maksymenko A. Ob'yednani terytorialni hromady Karpatskoho rehionu: sociolohichna ocinka. [United Territorial Communities of the Carpathian Region: Sociological Assessment]. Lviv: IRD NANU, 2018. 30 s. [in Ukrainian]
4. Varga T. A., Vercseg I. "An Experiment in Community Development in the Bakony, Hungary". *Community Development Journal*. Vol. 27. No. 1 (1992): 50–60.
5. Van den Hoven R. "Opbouwwerk tussen emancipatie en beheersing: een vergelijkende studie naar praktijk van opbouwwerk." *Nederland en Portugal*. Amsterdam : Merx, 2002. P. 390–421.
6. Vasylchenko H., Parasyuk I., Yremenko N. Planuvannya rozvytku terytorial"nyx hromad. [Planning of development of territorial communities]. K.: TOV «Pidpriumstvo «Vi En Ej», 2015. [in Ukrainian]
7. Konkurentospromozhnist" terytorij. [Competitiveness of territories]. / А. Ткачук, В. Толкованов, С. Марковський та ін. К.: Lehalnyj status, 2011. [in Ukrainian]

ОЦЕНКА СПОСОБОВ И ИНСТРУМЕНТОВ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ОБЪЕДИНЕННЫХ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ОБЩЕСТВ ЛЬВОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Соломия Михайловна Кльоба,

аспирант,

ГУ «Институт региональных исследований
им. М. И. Долишного НАН Украины»

Аннотация. Руководствуясь тем, что определяющим условием экономического и социального развития и финансовой состоятельности объединенной территориальной общины является высокий уровень конкурентоспособности предприятий, расположенных на ее территории, в статье определены эффективные способы и инструменты в повышении конкурентоспособности объединенных территориальных общин региона. В статье также рассмотрены механизмы обеспечения конкурентоспособности объединенных территориальных общин. Проанализированы про-

блемы и препятствия в эффективном использовании существующих инструментов повышения конкурентоспособности ОТГ Львовской области.

Ключевые слова: децентрализация, объединенная территориальная община, конкурентоспособность, регион.

EVALUATION OF METHODS AND INSTRUMENTS OF ENHANCING THE COMPETITIVENESS OF THE JOINT TERRITORIAL COMMUNITIES OF THE LVIV REGION

Solomiya M. Kloba,

Postgraduate Student,
State University "Institute for Regional Studies
named after M.I. Dolishni NAS of Ukraine»

Abstract. Guided by the fact that the crucial condition for the economic and social development and financial capacity of the united territorial community is the high level of competitiveness of enterprises located in its territory, the article outlines effective ways and instruments in enhancing the competitiveness of the combined territorial communities of the region. The article also considers the mechanisms of ensuring the competitiveness of the united territorial communities. The problems and obstacles in effective use of existing tools of increasing the competitiveness of the OTG of the Lviv region are analyzed.

Keywords: decentralization, united territorial community, competitiveness, region.

Стаття надійшла до редакції 11.04.2019